

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В КРАЇНАХ ЄС (ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ)

У статті обґрунтована необхідність державного регулювання сталого розвитку країн світу та України. Приділено увагу новому міжнародному документу «Перетворення світу: порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» (2015р.) і Цілям сталого розвитку (визначено: соціальні, економічні, екологічні та партнерство). Досліджено національні стратегії сталого розвитку Великобританії, Німеччини, Швеції, Польщі. Наведено принципову схему державного регулювання сталого розвитку країн-членів ЄС. Проаналізовано основні засади програми німецького уряду *Energiewende*, спрямованої на реалізацію національної стратегії сталого розвитку. Зокрема: довгострокове зниження енергоспоживання (будівель, транспорту, промисловості); просування виробництва електрики від поновлюваних джерел, включаючи вітрову, сонячну енергію і малу гідроенергетику; уведення зелених тарифів до енергоустановок різної потужності; зупинка усіх атомних станцій; упровадження виробництва енергії за рахунок теплофікації; перехід на низькоенергоспоживне виробництво побутових приладів і конструкцій, розширення енергомережі з високою пропускною спроможністю тощо. Розглянуто результати виконання програми, які можуть стати взірцем для українського уряду.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі сталого розвитку, національна стратегія, соціальна, економічна й екологічна компоненти, державне регулювання, *Energiewende*.

Zoryana Buryk

*Doctoral Student Department of State Administration and Local Self-Government
LRIPA NAPA under the President of Ukraine, PhD in Public Administration*

STATE REGULATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE EU MEMBER STATES (THE EXPERIENCE OF UKRAINE)

In the article the need for state regulation of sustainable development of countries and Ukraine. Attention is paid to new international document "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development 2030" (2015) and the Sustainable Development Goals (defined: social, economic, environmental and partnerships). We study national strategies for sustainable development of the UK, Germany, Sweden and Poland. Is a schematic diagram of state regulation of sustainable development in the EU. Analyzed the basic principles of the program the German government *Energiewende*, aimed at implementing the national strategy for sustainable development. In particular, long-term reduction in energy consumption (buildings, transport and industry); promotion of electricity from renewable sources, including wind, solar energy and small hydropower; putting green tariffs for power plants of various capacities; stop all nuclear power plants; introduction of energy by heating; switching to low-energy consuming appliances and

production structures, expansion of the grid with high bandwidth. The results of the program that could become a model for the Ukrainian government.

Key words : sustainable development, sustainable development objectives, national strategy, social, economic and environmental components, government regulation, Energiewende.

Зоряна Бурик

докторант ЛРИГУ НАГУ при Президенті України, к.гос.упр.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА (ОПЫТ ДЛЯ УКРАИНЫ)

В статье обоснована необходимость государственного регулирования устойчивого развития стран мира и Украины. Уделено внимание новому международному документу «Превращения мира: повестка дня в отрасли устойчивого развития на период до 2030 года» (2015) и Целям устойчивого развития (определено: социальные, экономические, экологические и партнерство). Исследованы национальные стратегии устойчивого развития Великобритании, Германии, Швеции, Польши. Приведена принципиальная схема государственного регулирования устойчивого развития стран-членов ЕС. Проанализированы основные принципы программы немецкого правительства Energiewende, направленной на реализацию национальной стратегии устойчивого развития. В частности: долгосрочное снижение энергопотребления (зданий, транспорта, промышленности); продвижение производства электричества от возобновляемых источников, включая ветровую, солнечную энергию и малую гидроэнергетику; введение зеленых тарифов к энергоустановкам разной мощности; остановка всех атомных станций; внедрение производства энергии за счет теплофикации; переход на низко-энергопотребляющее производство бытовых приборов и конструкций, расширение энергосети с высокой пропускной способностью. Рассмотрены результаты выполнения программы, которые могут стать образцом для украинского правительства.

Ключевые слова: устойчивое развитие, цели устойчивого развития, национальная стратегия, социальная, экономическая и экологическая компоненты, государственное регулирование, Energiewende.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Індустріалізація, технологізація та урбанізація економічного середовища стали визначальними ознаками суспільного розвитку у другій половині ХХ століття (IV та V технологічний уклади). Упродовж останніх десятиліть (насамперед, це стосується розвинутих індустріальних країн та країн із ресурсною економікою) відбувалось неефективне використання природних запасів, як безмежних так і самовідновних. Проте, порушення у функціонуванні екосистем, що негативно вплинуло на якість життя, стрімкий розвиток інноваційно-інтелектуальних секторів економіки (VI та VII технологічний уклади), усвідомлення значення не лише матеріального добробуту, але й перебування в безпечному, здоровому та привабливому довіллі стимулювало розвиток теорій та практик державного регулювання сталим розвитком (sustainable development).

Концепція сталого розвитку вимагає запланованих і скоординованих дій різних держав для його досягнення, відповідно, комісією Організації об'єднаних націй (далі – ООН) проголошено основним завданням сталого розвитку – реалізація спільної політики

глобального партнерства у соціальній, економічній та екологічній сферах. Упродовж останніх 15 років у багатьох країнах світу концепція сталого розвитку впроваджується на державному рівні за допомогою програмних документів (стратегії, програми, закони, інші нормативні та методичні документи), а відповідальність за їхнє виконання покладається на спеціально утворені державні органи – комісії, комітети в урядах або при Президентів країн (Великобританія, Німеччина, Франція, Швеція, Данія, Нідерланди тощо).

Провідні західноєвропейські держави на даний час досягли значних успіхів у реалізації національних стратегій сталого розвитку. Досягнення країн Європейського Союзу (далі – ЄС) можуть слугувати взірцем для України. Ключовими проблемами державного регулювання сталим розвитком в Україні є: не прийнята енергетична стратегія, яка б відповідала вимогам ХХІ століття; не розроблені механізми державного регулювання розвитку поновлюваної енергетики; не розроблена програма вирішення проблеми побутових відходів, яка досягла загальнодержавних масштабів; нехтується зарубіжний досвід управління щодо впровадження ресурсощадних технологій; не сформована система сертифікації виробництв щодо екологічної безпеки.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Варто зазначити, що фундаментальні теоретичні засади сталого розвитку закладені Г. Х. Брундтландом в доповіді ООН «Наше загальне майбутнє» Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку 1987 року [17]; на Саміті Землі ООН 1992 року [18]; на Генеральній Асамблеї ООН 2000 року [16], на Саміті з питань сталого розвитку в Нью-Йорку у вересні 2015 року [19]. Аналіз ключових тенденцій державного регулювання сталого розвитку країн великої сімки здійснено у дослідженнях В. В. Євдокимова (2012) [3]. У 2014-2015 роках світовий досвід державного регулювання окремих аспектів сталого розвитку досліджували Л. В. Антонова [1], І. Б. Дегтярьова, О. І. Мельник, Я. В. Романченко [2], Ш. А. О. Омаров [4]. О. Ю. Стоян [7] та інші. У переважній більшості наукових праць вітчизняних авторів мотивується необхідність упровадження засад сталого розвитку в Україні, проте не досліджено механізми державного регулювання сталого розвитку країн – членів ЄС, що, серед іншого, включає розробку національної стратегії сталого розвитку, визначення інструментів її реалізації.

Формулювання цілей (мети) статті. Метою наукової статті визначено аналіз досвіду державного регулювання сталого розвитку в країнах Євросоюзу та формування пропозицій для України. Особливо актуальним для України, вважаємо, є досвід Німеччини у сфері державного регулювання програм упровадження поновлювальної енергетики.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. 25 вересня 2015 року в Нью-Йорку під час 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН відбувся Саміт з питань сталого розвитку, на якому представниками 193 країн світу були схвалені Цілі сталого розвитку, що слугують основою державного регулювання. Цілі сталого розвитку (Sustainable Development Goals – SDGs) мають офіційну назву : «Перетворення світу: порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) [19]. Цей документ замінив прийняті на Генеральній Асамблеї ООН 2000 року Цілі розвитку тисячоліття (далі – ЦРТ).

Країни, що прийняли Програму ЦРТ, визнали необхідність прийняття нового порядку денного після 2015 року. «Перетворення світу SDGs» містить 17 глобальних цілей і 169 відповідних завдань для майбутньої міжнародної співпраці [19]. Ця універсальна і комплексна програма з перетворюючим потенціалом ставить метою прискорити вжиття

заходів, які дозволять упродовж найближчих 15 років здолати бідність і зробити світову спільноту сталою. Визначених цілей планується досягати з 2015 по 2030 роки.

Нові цілі мають комплексний і неподільний характер, а також забезпечують збалансованість державного регулювання на основі трьох ключових компонентів сталого розвитку : економічного, соціального та екологічного (рис. 1.).

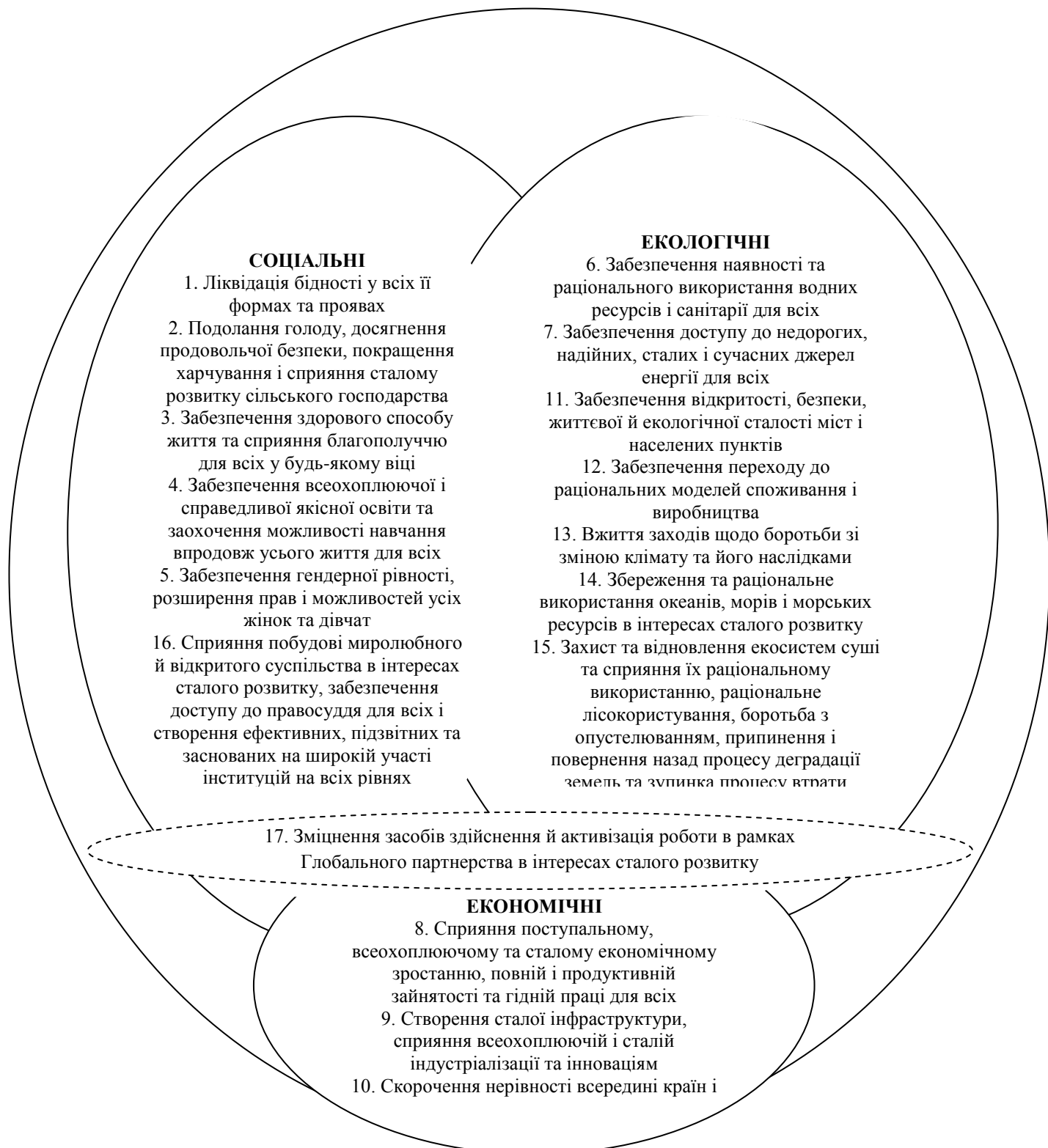

Рис. 1. Ключова система цілей державного регулювання сталим розвитком у глобальному масштабі (Sustainable Development Goals – SDGs)*

*Узагальнено автором на основі джерела : [19]

Робота над досягненням SDGs розпочалася 1 січня 2016 року і завершиться до 31 грудня 2030 року. Однак очікується, що деякі завдання, розроблені на основі раніше укладених міжнародних угод, будуть вирішені раніше [19]. Згідно Програми «Перетворення світу SDGs» передбачається, що країни будуть самостійно розробляти власні стратегії, плани і програми зі сталого розвитку. SDGs відіграватимуть роль орієнтиру, дозволяючи країнам втілити свої плани зі своїми глобальними зобов'язаннями. Реалізації даних стратегій, планів і програм потребують відповідних стратегій їх фінансування.

Досягнення SDGs і вирішення завдань, передбачених в новій Програмі, контролюється за допомогою набору глобальних показників, розроблених Міжорганізаційною експертною групою і узгоджених Статистичною комісією ООН у березні 2016 року. Цей набір доповнюється показниками на регіональному та національному рівнях, які розробляються державами-членами, щоб допомогти контролювати хід досягнення цілей і вирішення завдань сталого розвитку.

Концепція сталого розвитку, як головне завдання спільної політики Євросоюзу, була включена до Амстердамського договору ще 1997 року. А 2001 року на саміті у Гетеборзі затверджена Стратегія сталого розвитку ЄС, яка включала дві частини. У першій частині було запропоновано заходи для нівелювання дестабілізуючих факторів сучасного світу, в другій – визначалася єдність (узгодженість) соціальної, економічної й екологічної політики Євросоюзу [13].

Національні стратегії сталого розвитку країн – членів Євросоюзу були розроблені відповідно до Стратегії сталого розвитку ЄС. Вагомі успіхи у досягненні сталого розвитку країн Європейської співдружності пояснюються саме фаховою розробкою національних стратегій і безвідмовним слідуванням обраному курсу. На виконання стратегій сталого розвитку в кожній державі – членові ЄС прийнято ряд законодавчих та інших нормативних актів, які дозволяють здійснювати активне державне регулювання всіма сферами (рис. 2).

Рис. 2. Схема державного регулювання сталого розвитку країн-членів ЄС*

*Власна розробка автора

Усі національні стратегії сталого розвитку охоплюють три ключові сфери: соціальну, економічну й екологічну («Mainstreaming sustainable development – The Government's vision and what this means in practice» (Великобританія, 2011), «Strategy for Sustainable Development of the Republic of Croatia» (Хорватія, 2009), «Cyprus Sustainable Development Strategy» (Кіпр, 2007), крім того, наголошують на міжнародній співпраці («A Sustainable Future for Austria» (Австрія, 2002), «Strategic Framework for Sustainable Development in the Czech Republic» (Чехія, 2010), «Our Sustainable Future» (Ірландія, 2012), деякі – на сталості культури і культурного простору (Естонія, 2012; Польща, 1999).

Визначені урядом цілі стратегії сталого розвитку Великобританії («Mainstreaming sustainable development – The Government's vision and what this means in practice») [14]: соціальний прогрес, спрямований на задоволення потреб кожного громадянина; захист довкілля (пріоритет надано утилізації відходів); раціональне й ощадливе використання природних ресурсів; збереження високих і стабільних темпів економічного росту. Якість життя населення – наріжний камінь стратегії сталого росту Великобританії. Урядом країни впроваджується концепція соціального добробуту на засадах гарантування соціальної безпеки. Основні аспекти соціальної сфери сталого розвитку: забезпечення соціальної рівності і справедливості, якісних умов життя у світі та країні.

Пріоритетні завдання уряду Великобританії: покращення здоров'я населення, створення належних житлових умов, подолання безробіття, підвищення рівня освіти, що потребує більшого соціального інвестування. Серед заходів, які спрямовані на покращення здоров'я населення і фінансуються з бюджету: підвищення акцизів на алкоголь, тютюнову продукцію, боротьба з поширенням наркотиків, пропаганда здорового способу життя.

У Національній стратегії сталого розвитку Німеччини (Nachhaltigkeits-strategie für Deutschland) проголошується, що: «Ідея сталого розвитку передбачає відповідальність – як за сьогоднішній день, так і за майбутні покоління, як в масштабах країни, так і на міжнародній арені. На це націлена національна стратегія сталого розвитку» [15]. Також зазначається, що той, хто оголошує сталий розвиток міжнародним керівним принципом, повинен дотримуватися його і в національній політиці [15]. Німеччина реалізовує положення Національної стратегії сталого розвитку з 2000 року.

Сталий розвиток є одним з провідних принципів політики Федерального уряду Німеччини. Концепція управління сталим розвитком включає управлінські правила, а також цілі й індикатори, що утворюють основу безперервного моніторингу. Десять правил управління розкривають суть керівного принципу і узагальнюють вимоги до сталого розвитку. Основне правило: кожне покоління повинне саме вирішувати свої завдання, а не перекладати їх на плечі майбутніх поколінь. В той же час воно зобов'язане заздалегідь вживати превентивні заходи зважаючи на навантаження, що передбачаються [15]. Цей принцип доповнюється правилами сталого розвитку для окремих сфер діяльності.

Національна стратегія сталого розвитку, розроблена Федеральним урядом Німеччини, об'єднує чотири директиви: рівноправ'я поколінь, якість життя, соціальна єдність і міжнародна відповідальність. У ній визначено насущні завдання у таких сферах [15]:

1. Фіскальна сталість (стабільний державний бюджет, консолідація державних бюджетів, обмеження росту державної заборгованості задля довгострокового забезпечення дієздатності держави, створення основи для стабільності євро в довгостроковій перспективі і також в масштабах усього Європейського Союзу).

2. Стала господарська діяльність (перехід до низьковуглецевої продукції, раціональне використання сировини і матеріалів, сприяння концепції «Корпоративна соціальна

відповідальність» (КСО), яка поєднує самостійну підприємницьку діяльність з добровільною соціальною відповідальністю, що виходить за межі законодавства).

3. Клімат і енергетика (до 2020 року скоротити викиди парникових газів на 20%, за певних умов – на 30%, збільшити долю поновлюваних видів енергії в загальному енергоспоживанні до 20% і підвищити енергоефективність на 20%; підняти цільовий показник ЄС по захисту клімату до 30%, якщо не пред'являтиметься додаткових вимог по скороченню викидів, забезпечувати надійне, економічне й екологічне енергопостачання, довгострокове зниження енергоспоживання).

4. Стала водна політика (використання води відповідно до принципу сталого розвитку, це міжгалузеве завдання; забезпечити постійний доступ до води за розумною ціною; управління водними ресурсами, водопостачання і санітарія – пріоритетні напрями політики Німеччини у сфері сприяння економічному розвитку).

У Національній стратегії сталого розвитку Німеччини визначені ключові індикатори в 21-й області, вони пов'язані з 38 переважно кількісними цілями. Ці цілі визначають масштаб необхідних дій і відіграють важливу роль при контролі результатів [15]. У Національній стратегії сталого розвитку Німеччини зазначено, що раціональне використання сировини і матеріалів є обов'язковою умовою довгострокового забезпечення конкурентоспроможності і продуктивності підприємств, а також наявності сировини. Тому Німеччина повинна стати однією з провідних країн в плані ресурсоефективності економіки [15]. В першу чергу це стосується енергоспоживання і переходу на поновлювані джерела енергії. Програма, що впроваджується урядом Німеччини у цій сфері, відома за назвою «Energiewende» («Енергетичний поворот») [12]. У таблиці 1 наведено основні засади цієї програми.

Таблиця 1

Основні засади Energiewende в Німеччині*

Законодавство / Програма	Основні засади
Енергетична концепція, 2010 р.	Довгострокове зниження енергоспоживання : До 2050 р. скоротити первинне енергоспоживання на 50% відносно 2008 р. Для цього підвищити енергопродуктивність на 2,1% в рік щодо кінцевого енергоспоживання. Споживання електроенергії скоротити до 2050 р. на 25% відносно 2008 р.; до 2020 р. цей показник повинен скоротитися на 10%. Збільшити в два рази частку будівель, що пройшли санацію з 1 до 2% в рік від загального фонду будівель. Енергоспоживання транспорту скоротити до 2050 р. на 40% порівняно з рівнем 2005 р. Скоротити викиди парникових газів до 2020 р. на 40%, до 2030 р. на 55%, до 2040 р. на 70% і до 2050 р. на 80-95% – порівняно з рівнем 1990 року. Забезпечення надійного, економічного і екологічного енергопостачання – див. Закон EEG.
Закон про поновлювані джерела енергії (EEG), 2012 р.	Просування виробництва електрики від поновлюваних джерел, включаючи вітрову, сонячну енергію і малу гідроенергетику. Впроваджуючи поновлювані джерела енергії (EEG), створити надійну опору енергопостачання : збільшити частку EEG у валовому кінцевому споживанні енергії з 10% в 2010 р. до 60% в 2050 р.; довести частку EEG в електропостачанні мінімум до 80% до 2050 р. Власникам

	<p>сонячних панелей і вітрових парків гарантований доступ до мережі. Гарантована повна компенсація фактичних витрат на конкретну інвестицію, залежно від розміру і технології. Уведення зелених тарифів до енергоустановок різної потужності. Тариф закріплюється на 20 років роботи. Для нових установок тариф зменшується щороку. Тарифи на гідроенергію скорочуються на 1% в рік, на вітрову – на 0,4%, на фотовольтаїку – 0,5% в місяць, на енергію біомаси – на 0,5% в квартал. Мета – зниження ціни поновлюваних видів енергії. З 2014 р. визначено «цільовий коридор» по щорічному збільшенню встановлених фотоелектричних потужностей від 2,5 до 3,5 гВт. Якщо встановлюється більше потужностей, зелені тарифи значно знижуються кожен місяць. У секторі вітроенергетики визначений річний цільовий коридор: 2,4 – 2,6 гВт. Якщо цей діапазон перевищений, подальші зелені тарифи для нових турбін знижуватимуться швидше.</p>
Торгівля викидами	<p>Є головним інструментом Європейського союзу зі зниження викидів парникових газів промисловим і енергетичним секторами, а також авіацією. Система торгівлі викидами (СТВ) встановлює обмеження на викиди у перспективі. Щорічно об'єм дозволених викидів зменшується, що примушує компанії скорочувати викиди шляхом інвестування в заходи енергоефективності або купівлі у інших компаній надлишків дозволів. Таким чином, ця система створює ціну на вуглець.</p>
Закон про поновлювану теплову енергію, 2009 р.	<p>Збільшити частку поновлюваних джерел енергії у виробництві тепла до 14% до 2020 року. Власники нових будівель зобов'язані отримувати певну частину тепла для них від поновлюваних джерел енергії (наприклад, використовуючи сонячні колектори, теплові насоси, котли на деревному паливі), а власники старих будівель отримують фінансову підтримку для модернізації (застосування теплоізоляційних матеріалів або підключення до районної отоплювальної мережі чи станції теплофікації).</p>

*Розроблено автором за даними [12]

Про успішну реалізацію програми Energiewende у Німеччині свідчать факти. Так, оператори енергомережі зобов'язані закуповувати поновлювану енергію, що в результаті привело до зниження вироблення традиційної енергії – таким чином поновлювана енергія безпосередньо заміщає традиційну (рис. 3). На початок 2011 року в країні працювало 17 атомних реакторів; на початку 2015 року в експлуатації знаходилися вже лише 9 реакторів.

«Шведська стратегія сталого розвитку» («A Swedish Strategy for Sustainable Development») була прийнята 2002 року. В ній уряд Швеції визначає економічні, соціальні і екологічні перспективи. Зокрема, визначено, що сталий розвиток в Швеції може бути досягнутий тільки в межах контексту глобальної і регіональної співпраці. Стала політика розвитку, заходи і турботи мають бути mainstreamed, тобто інтегруватися в усі існуючі політичні сфери [9].

Подальша дія на національному рівні потрібна, щоб гарантувати тривалий захист критичних ресурсів, які визначають основу для сталого розвитку. Вони включають природні

ресурси, здоров'я людей, навички і компетенцію, інфраструктуру і створене довкілля. Уряд Швеції зосереджується на чотирьох ключових областях: екологічно керований ріст і добробут, хороше здоров'я – найбільш життєвий ресурс для майбутнього, ясна політика для сталого суспільного планування і стала дитяча і молодіжна політика для старіючого суспільства. Загалом зусилля уряду Швеції охоплюють вісім основних сфер [9]:

- 1) майбутнє довкілля;
- 2) обмеження зміни клімату;
- 3) населення і охорона здоров'я;
- 4) соціальна єдність, добробут і безпека;
- 5) працевлаштування і навчання в суспільстві знань;
- 6) стале економічне зростання і конкурентоспроможність;
- 7) регіональний розвиток і регіональні умови;
- 8) сталий розвиток суспільних (громадських) територій.

«Шведська стратегія сталого розвитку» визначає основні цілі сталого розвитку, а також засоби їх досягнення у кожній сфері. Зокрема, у сфері «майбутнє довкілля» визначено заходи щодо забезпечення нетоксичного навколишнього середовища, збалансованого морського середовища, процвітаючих прибережних територій та островів, збереження біологічної різноманітності. Обмеження зміни клімату мають на меті до 2050 р. знизити викиди CO₂ до рівня нижче на 4,5 тон на душу населення в рік; основні заходи у цій сфері – підвищити податки на викиди вуглекислого газу й понизити податки на використання робочої сили. Кінцева мета шведської екологічної політики – вручити наступному поколінню суспільство, в якому головні екологічні проблеми вирішені.

У сфері «населення і охорона здоров'я» завдання уряду – мотивувати працю людей старшого віку. У сфері «соціальна єдність, добробут і безпека» – інтегрований підхід до зниження рівня злочинності, включити пріоритети зі зниження гендерної нерівності та проголошення рівних прав національних меншин у всі сфери політики. у сфері «працевлаштування і навчання в суспільстві знань» – впровадити план дій для освіти у сфері сталого розвитку, підтримувати наукові проекти і дослідження в області інновацій, зайнятості, соціальних досліджень, навколишнього середовища, сільського господарства, планування просторового розвитку.

В Шведській стратегії акцентується, що сталий економічний розвиток не може бути досягнутий без забезпечення соціальних і екологічних гарантій. Економічні політичні важелі треба застосувати, щоб заохочувати стале споживання і структуру виробництва. З метою забезпечення сталого економічного зростання і конкурентоспроможності шведський уряд здійснює податкову і пенсійну реформи, фінансування розвитку екологічних технологій і дослідницьких робіт, інноваційні проекти. Реалізується програма «стале підприємство». Державні закупівлі сприяли прийняттю суворіших екологічних і соціальних стандартів.

Урядова мета регіонального розвитку – стимулювати рівномірне економічне зростання на всіх територіях Швеції. Відповідно уряд розробив і впроваджує політику лісового господарства, сільськогосподарську політику, регулює рибальський сектор. Була укладена нова норвезько-шведська угода щодо збереження популяції північних оленів.

У «Шведській стратегії сталого розвитку» пріоритети в державному регулюванні надаються економічному стимулюванню, підтримці підприємництва, що розвивається в напрямі еколого-орієнтованого суспільного виробництва. Екологічно-економічні цілі досягаються з використанням таких регулятивних механізмів [5, с. 211]:

- 1) пряме державне регулювання (нормативно-правові, адміністративно-контролюючі і заохочувальні заходи, пряме регламентування та ін.);
- 2) економічне стимулювання через застосування ринкових механізмів;
- 3) змішані механізми, які поєднують два підходи.

Розроблений та реалізується механізм фінансового забезпечення такого регулювання (внутрішні нагромадження, кошти бюджетних фондів, вітчизняні й зарубіжні еко-інвестиції, кредити, цільові гарантії тощо). Велике значення надається також соціально-екологічній культурі, освіті, вихованню і просвітництву [5, с. 212].

Генеральним завданням «Стратегії урівноваженого розвитку Польщі» (1999 р.) є забезпечення щорічного зростання економіки до 5%, а також цільове збільшення ефективності використання сировини, палива, природних ресурсів у чотири рази, при одночасному збереженні територіальної та екологічної безпеки країни, утримання суверенітету, дотриманні правових і оздоровчо-медичних засад у соціальній сфері. Дана стратегія розширила поняття середовища на такі сфери як доступ до освіти і культурний розвиток [20]. Протягом останніх 15 років на виконання стратегії було обмежено забруднення, яке спричиняли 80 найбільших промислових «отруювачів» середовища. Одним з пріоритетів державного регулювання у Польщі є лісове господарство, на даний час воно повністю перейшло на природоохоронне функціонування згідно з принципами сталого розвитку. Понад 28% площі держави займають ліси; Польща зберегла значні простори з багатою біо-різноманітністю, що позитивно вирізняє її на тлі інших держав Європейського Союзу. В країні діє 23 національних природних парки [10].

Також важливим для уряду завданням стала охорона ґрунтів і рекультивация територій, що деградують; за оцінками в Польщі близько 65 тис. га таких територій, у 2006 році рекультивации було піддано 1,5 тис. га. Викликом для уряду є питання обмеження тепличних газів. Прийнята відповідна стратегія 2003 року закладає редукцію емісії тепличних газів на рівні 40% до 2020 року. З метою раціонального регулювання водними запасами було вкладено близько 60 млрд. злотих до 2015 року. Завдання впровадження екологічних податків найбільшою мірою знайшло своє виявлення у максимальній, в Євросоюзі, ставці за забруднення повітря – 256,12 злотих/кг (80 тис. євро за тону) [20].

Не залишив осторонь Польський уряд енергетику, але, на жаль, у цій сфері є значні розбіжності між політичними деклараціями і фактичним станом. На перешкоді упровадженню поновлюваних джерел в економіку країни стоять недосконале регулювання ринку енергії, а також брак інвестицій, в тому числі – у передавальну мережу. Малоєфективними виявилися і юридично-організаційні заходи у сфері відходів [10]. Перешкодами у комплексному виконанні «Стратегії урівноваженого розвитку Польщі» є: недостатня координація між діями окремих міністерств, незначна увага господарських відомств до екологічних проблем, розбіжність між назвою і змістом прийнятих документів. Така ситуація значною мірою нагадує вітчизняну політику щодо сталого розвитку.

У вітчизняній стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (2015 р.) наголошується на пріоритетності забезпечення сталого зростання економіки екологічно невиснажливим способом. Програма, окрім іншого, передбачає перехід до енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій [8].

Для успішної реалізації засад та вирішення проблем сталого розвитку в Україні необхідні:

– зміна пріоритетів у розробці економічної, промислової, енергетичної, сільськогосподарської політики. Необхідно удосконалити систему рентних платежів, активізувати розвиток малого бізнесу, залучати інвесторів, в першу чергу – внутрішніх;

– удосконалення нормативної бази щодо сталого розвитку країни в цілому і регіонів зокрема; надання більших прав органам місцевого самоврядування;

– модернізація економіки на засадах енергоощадності і досягнення енергетичної незалежності; реструктуризація атомної та вугільної галузей, підвищення енергоефективності та стратегічний розвиток сектора поновлюваної енергетики (вітрової, сонячної, біогазової); спрямування вирішення проблеми відходів в енергетичне русло;

– реформування зовнішньої політики, особливо щодо імпорту / експорту. В даний час український ринок переповнений імпортними товарами, більшість з яких можуть бути замінені товарами вітчизняного виробництва;

– використання новітніх технологій для інформаційного забезпечення програм сталого розвитку, створення баз даних і моделювання локальних соціально-економічних та екологічних систем.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Уряди країн – членів Євросоюзу здійснюють державне регулювання сталого розвитку за допомогою розроблених стратегій, програм, нормативних актів. Завдяки упровадженню механізмів та інструментів державного регулювання вдалося досягти значних успіхів у реалізації національних стратегій сталого розвитку.

Так, урядом Німеччини на виконання національної стратегії розроблена і активно впроваджується програма, що передбачає згортання ядерної енергетики, скорочення енергоспоживання, перехід на поновлювані джерела енергії. З 17 атомних реакторів, які працювали в країні на початок 2011 року, до початку 2015 року було закрито 8 реакторів. Відбувається процес зниження вироблення традиційної енергії і заміщення її поновлюваною енергією. Частка поновлюваних джерел у виробництві електроенергії збільшилася з 4,2% у 1995 році до 16,1% у 2010 році і 26,2% у 2014 році. Надане право пріоритетного доступу енергії з поновлюваних джерел до електромереж. У 2014 році в Німеччині 16,2% чистого об'єму електропостачання було отримано шляхом когенерації (96 ТВт). Приблизно половина цієї електроенергії вироблена енергетичними установками, третина – індустрією, решта – дрібнішими установками. Крім того, когенераційні установки покривають до 20% пікового споживання 2015 року (200 ТВт). Енергоємність економіки Німеччини зменшилася з 0,853 кгне/1000 дол. у 2000 р. до 0,367 кгне/1000 дол. у 2014 р. Завданням програми було скоротити викиди на 21% від рівня 1990 року до кінця 2012 року, проте держава перевиконала свої цілі по зниженню викидів і добилася зниження на 24,7%, у кінці 2014 року скорочення досягло 27%. Будуються пасивні будинки, в порівнянні зі звичайним будинком витрати на тепло у ньому скорочені на 90% [12]. Іспанія була першою країною, яка реалізувала заходи по стимулюванню виробництва енергії із поновлюваних джерел, а саме – «зелені» тарифи на постачання вітрової та сонячної електроенергії. Обсяг виробництва електроенергії на сонячних електростанціях становить 7 тис. ГВт/год., на вітроенергетичних станціях – 45 тис. ГВт/год. Частка поновлюваних джерел енергії в загальному енергобалансі країни складає 31,5%, у сфері опалення і охолодження – 13,5%, у транспортній сфері – 6%.

Австрія стала піонером у сфері модернізації будинків щодо енергетичного забезпечення. Завдяки державному субсидіюванню були реконструйовані опалювальні системи будинків, в результаті викиди парникових газів були знижені на 34% порівняно з

1990 роком [5, с. 18]. У Великобританії на початок 2015 року загальний обсяг сонячної електроенергії відповідав у еквіваленті потребам в електроенергії 2 млн. будинків. Лише протягом 2012-2013 років виробництво електроенергії з поновлюваних джерел зріс на 30% і склав 13,9% валової потреби.

Данія сьогодні є взірцем у сфері впровадження «зелених» технологій, сталого розвитку суспільства й «озеленення» енергетичної системи, яка інтегрує майже третину поновлюваних джерел енергії. Данія сконцентрувала свої зусилля на вітровій енергетиці, одночасно відмовившись від атомної. Надходження від енергетичних податків, які сплачують компанії та домовласники, інвестуються в нові проекти з поновлюваної енергії (сонячна й біопаливна енергетика).

Новий член ЄС – Польща – останнім часом почала більше уваги приділяти питанням екології, зокрема у сфері відходів. Якщо в 2005 році лише 7% муніципальних відходів поступали на вторинну переробку, то на початок 2015 року – вже більше 20% [12]. Польща рухається по шляху економіки замкнутого циклу, коли відходи переробляються або ж спалюються, тим самим захоронення відходів зводиться до мінімуму. Наразі будується мережа ТЕЦ на основі спалювання не перероблених відходів.

Подальші дослідження варто зосередити на аналізі вітчизняного нормативно-правового та організаційного забезпечення реалізації стратегії сталого розвитку, моніторингу виконання щорічних планів дій реалізації стратегії.

Література.

1. Антонова Л. В. Енергетична політика європейського союзу: шлях до якісного та безпечного майбутнього / Л. В. Антонова // Публічне управління та митне адміністрування. – 2015. – № 2 (13). – С. 42-49.
2. Дегтярьова І. Б. Економічні та фінансові інструменти забезпечення сталого регіонального розвитку: досвід ЄС / І. Б. Дегтярьова, О. І. Мельник, Я. В. Романченко, 2014 // Mechanism of Economic Regulation. – 2014. – № 3. – С. 18-27. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mre_2014_3_4.
3. Евдокимов В.В. Анализ устойчивого развития стран большой семерки / В.В. Евдокимов // Проблемы теории та методологии бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 1(22). – С. 109-121.
4. Омаров Ш. А. О. Науково-практичні аспекти впровадження концепції сталого розвитку: зарубіжний і вітчизняний досвід // Проблеми економіки. – 2014. – № 4. – С. 61-67.
5. Салатюк Н.М. Зарубіжний досвід регулювання природокористування та охорони навколишнього середовища / Н.М. Салатюк // Наукові праці НУХТ. – 2010. – № 36. – С. 210–214.
6. Статистична інформація / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Стоян О. Ю. Міжнародний досвід державного регулювання та стимулювання розвитку відновлювальної енергетики // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – № 4 (76). – С. 320-326.
8. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
9. A Swedish Strategy for Sustainable Development – Economic, Social and Environmental [Electron. resource]. – Mode access:

<http://www.government.se/contentassets/3f67e0b1e47b4e83b542ed6892563d95/a-swedish-strategy-for-sustainable-development-summary>.

10. Brochocka A. Zasady zrównoważonego rozwoju w świetle polityki ekologicznej państwa / A. Brochocka [Electron. resource]. – Mode access: http://kpsw.edu.pl/pobierz/wydawnictwo/re6/a_brochacka.pdf.

11. Consumption of energy / Eurostat Statistic explained [Electron. resource]. – Mode access: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Consumption_of_energy.

12. Energy Transition. The Germany Energiewende [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://energytransition.de/>.

13. European sustainable development network [Electron. resource]. – Mode access: <http://www.sd-network.eu/>.

14. Mainstreaming sustainable development – The Government’s vision and what this means in practice [Electron. resource]. – Mode access: <https://www.gov.uk/government/publications/mainstreaming-sustainable-development-the-government-s-vision-and-what-this-means-in-practice>.

15. Nachhaltigkeits-strategie für Deutschland [Electron. resource]. – Mode access: www.nationale-nachhaltigkeitsstrategie.de.

16. Official Document System of the United Nations [Electron. resource]. – Mode access: <https://documents.un.org/prod/ods.nsf/home.xsp>.

17. Our Common Future. Lecture of the International Commission on Environment and Development (1987) [Electron. resource]. – Mode access: http://www.channelingreality.com/Documents/Brundtland_Searchable.pdf.

18. Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992 (United Nations publication, Sales No. E.93.I.8 and corrigenda), vols. I-III. [Electron. resource]. – Mode access: <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>.

19. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 [Electron. resource]. – Mode access: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&referer=/english/&Lang=E.

20. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski do 2025 roku, Wytyczne dla resortów opracowujących strategie sektorowe [Electron. resource]. – Mode access: <http://www.access.zgwrp.org.pl/materialy/dokumenty/StrategiaZrównoważonegoRozwojuPolski/index1.html>.